Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Plan van Aanpak Energiebesparing Gebouwde Omgeving

Plan van Aanpak Energiebesparing Gebouwde Omgeving

---

1. Inleiding

In het kader van de Europese klimaatdoelstellingen van 20% CO_2 reductie in 2020 moet ook in de gebouwde omgeving energie worden bespaard.

De gebouwde omgeving is goed voor 30% van het totale energieverbruik in Nederland, heeft een groot besparingspotentieel en kan daardoor een belangrijke bijdrage leveren aan het realiseren van de klimaatdoelstellingen, ook op de langere termijn. Er zal een forse inspanning nodig zijn om dit voor elkaar te krijgen. Gebouweigenaren zullen op verschillende manieren moeten worden aangespoord om hun gedrag aan te passen en de kwaliteit van hun woning of bedrijfsgebouw te verbeteren. Daarnaast zullen aannemers, installateurs, isolatiebedrijven en energiebedrijven er voor moeten zorgen dat hun aanbod aan producten en diensten op peil is. Hier ligt een grote markt open voor de bouw- en installatiesector, bij de vele gebouweigenaren, zowel in de particuliere als in de professionele markt, die zij kunnen voorzien van advies, producten en diensten gericht op het verbeteren van de energetische kwaliteit van het gebouw.

Door in te zetten op energiebesparing in de gebouwde omgeving wil het kabinet er voor zorgen dat mensen meer greep krijgen op de stijgende woonlasten.
Een goede en betaalbare woning is voor iedereen een wezenlijke levensvoorziening. De betaalbaarheid van de woning wordt niet alleen bepaald door de hoogte van de huur of de hypotheek, maar ook door de energielasten. Uit onderzoek blijkt dat het aandeel energielasten in het totaal van de woonlasten blijft stijgen; de totale woonquote is daardoor toegenomen. [1]
Zo stegen de energieprijzen in de periode 2000-2010 aanzienlijk. De gasprijs werd ruim verdubbeld en de prijs van elektra steeg met ca. 20%. En dat terwijl, afgaand op de uitgegeven energielabels, de energetische kwaliteit van de gebouwenvoorraad in die periode nog maar mondjesmaat was verbeterd.

Burgers kunnen zelf veel doen om hun energierekening te verlagen. Door het stookgedrag aan te passen of door isolatie of een verbeterde installatie aan te brengen, kunnen gebruikers respectievelijk eigenaren er voor zorgen dat de woning minder energie verbruikt. Door de schil van de woning te isoleren kan gemakkelijk 20 tot 30% worden bespaard op het gasverbruik. Voor een gemiddeld huishouden scheelt dit al gauw zo'n € 200,- per jaar (bron: MilieuCentraal.nl, prijspeil 2010). Door overdag de thermostaat 1 graad lager zetten, realiseert een huishouden een gemiddelde besparing van € 50 op de jaarlijkse energierekening.

Redenen genoeg om ook tijdens deze kabinetsperiode stevig in te zetten op energiebesparing in de gebouwde omgeving. Energiebesparing is een belangrijk middel om de klimaatdoelen te realiseren maar ook de problematiek van de stijgende woonlasten aan te pakken. Zeker in tijden van economische crisis en slinkende budgetten is dat een uitdaging van formaat. Het kabinet zal nadrukkelijk een beroep doen op andere overheden, marktpartijen en consumentenorganisaties om een bijdrage te leveren en gezamenlijk het beleid tot uitvoering te brengen.

---

[1] Publicatie 'Woonuitgaven huurders en kopers', januari 2011: http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2011/01/24/woonuitgaven-huurders-en-kopers.html

2. Stand van zaken

De afgelopen jaren is met het programma Schoon & Zuinig vooral ingezet op het ontwikkelen van een structurele markt voor energiebesparende maatregelen door middel van het sluiten van convenanten met marktpartijen, zowel voor de nieuwbouw als voor de bestaande bouw. In bijlage 1 is nadere informatie opgenomen over de convenanten.
Om de convenanten te ondersteunen is € 121 miljoen (begroting VROM) beschikbaar gesteld waarmee in de afgelopen jaren een divers pakket van tijdelijke stimuleringsregelingen is ingezet om de gewenste marktontwikkeling op gang te helpen. In totaal hebben ruim 50.000 woningeigenaren subsidie ontvangen voor het maatwerkadvies, hebben bijna 7.000 huishoudens een Meer met Minder premie aangevraagd en zo'n 100.000 huishoudens een subsidie op isolatieglas. Daarnaast hebben 15 innovatieve projecten in de utiliteitsbouw ondersteuning gekregen via de regeling 'UKP NESK'.
De 'Regeling verbetering binnenklimaat huisvesting primair onderwijs 2009' is ingezet, waarmee € 165 miljoen (begroting OCW) beschikbaar is gesteld voor scholen in het basis- en voortgezet onderwijs om het binnenklimaat te verbeteren en energiebesparende maatregelen te treffen. In bijlage 2 worden de verschillende regelingen nader toegelicht.

In april 2010 is het kabinetsprogramma Schoon & Zuinig geëvalueerd. Daaruit bleek dat er geen sprake is van een trendbreuk, maar er is wel een beweging op gang gekomen en er zijn inzichten opgedaan die een goede basis vormen voor het beleid voor de komende jaren.

- Vooral op lokaal niveau zijn interessante ontwikkelingen te zien. Provincies en gemeenten hebben de handschoen opgepakt en zijn aan de slag gegaan met energiebesparing. De gewenste marktontwikkeling lijkt vooral op lokaal niveau tot stand te komen, mede door de inzet van de subsidieregelingen van het rijk. Van een grootschalige doorbraak is echter nog geen sprake.
- Woningcorporaties integreren energiebesparing steeds meer in hun strategische onderhoudsplannen.
- Lokale bedrijven lijken moeilijk in beweging te krijgen door landelijke programma's en campagnes; acties op het lokale schaalniveau zijn nodig. Successen zijn vooral gerealiseerd op het lokale niveau.
- Uit onderzoek is gebleken dat het gedrag van bewoners en gebouwgebruikers een nog belangrijker factor is dan gedacht.
- Er schuilt een groot beleidspotentieel in betere handhaving van bestaande regels en wetten, zoals de Energieprestatiecoëfficiënt voor nieuwbouw en de Wet Milieubeheer voor bedrijven.

De uitdaging ligt bij de marktpartijen om de op lokaal niveau tot stand gekomen markt in stand te houden en te versterken en kansen te grijpen waar die zich voordoen. Alle betrokken partijen kunnen immers hun voordeel doen met investeringen in energiebesparing want deze verdienen zichzelf op meerdere manieren terug. Het levert niet alleen een lagere energierekening op, maar ook comfortverbetering en een waardestijging van de woning.
De rijksoverheid zet zich blijvend in om de optimale voorwaarden te scheppen.

3. Doelstellingen van het plan van aanpak

Het doel van dit plan van aanpak is drieledig:

- Via energiebesparing in de gebouwde omgeving een bijdrage leveren aan de Europese doelstelling van 20% CO_2 reductie in 2020. In het voorjaar zal de staatssecretaris van Milieu de Tweede Kamer informeren over de herijking van het klimaatbeleid.
- Energiebesparing inzetten als middel om mensen meer greep te laten krijgen op de stijging van de woonlasten.
- Energiebesparing als stimulans voor de bouwsector.

4. Maatregelen

Er is een forse beleidsinspanning nodig om de Europese doelstellingen te realiseren. Voor de gebouwde omgeving is de inzet van het energiebesparings-beleid om reeds in gang gezette ontwikkelingen te versterken met bestaande en nieuwe instrumenten, en daarnaast bestaande instrumenten en afspraken tegen het licht te houden en te bezien waar versterking of vernieuwing nodig is, dit alles binnen de beschikbare budgettaire ruimte.

Het beleid zal sterk het karakter krijgen van een publiek-private samenwerking, waarin overheid en samenleving samen optrekken om de gestelde doelen te realiseren. Het kabinet roept marktpartijen nadrukkelijk op om hun verantwoordelijkheid te nemen en kansen aan te grijpen waar die zich voordoen. De rijksoverheid zal op haar beurt maatschappelijke initiatieven op het gebied van energiebesparing in gebouwen ondersteunen met wet- en regelgeving, innovatie bevorderen, duidelijke normen en eisen stellen en daar waar mogelijk het goede voorbeeld geven.

Om de klimaatdoelen te halen en burgers en bedrijven meer greep te laten krijgen op hun energielasten, moet het energieverbruik van woningen en utiliteits-gebouwen worden verminderd. Daarvoor zijn twee aangrijpingspunten: het gedrag van de gebruiker en de energetische kwaliteit van het gebouw.

Gedrag

Uit diverse studies en uit ervaringen uit de praktijk blijkt dat het stookgedrag van de gebruikers van gebouwen nog belangrijker is dan gedacht. Het kabinet zal dan ook, meer dan tot nu toe, sturen op gedragsverandering van gebouwgebruikers. Daartoe zal worden geïnvesteerd in het vergroten van de kennis hierover en zal de samenwerking worden gezocht met relevante partijen uit onderwijs, onderzoek en bedrijfsleven om te komen tot effectieve gedragsveranderingsprogramma's.

Afgelopen jaren is al enige ervaring opgedaan met projecten die zich richten op gedragsverandering, o.a. in Leeuwarden en Rotterdam. Voortbordurend hierop is onlangs een handleiding opgesteld die gemeenten en corporaties kan helpen met het implementeren van projecten gericht op energiebesparing door gedragsverandering. Momenteel worden hier de eerste ervaringen mee opgedaan. Het uiteindelijke doel is dat gemeenten en corporaties aan de slag gaan met energiebesparing door gedragsverandering.

Slimme meters

De zogenoemde “slimme meters”, energiemeters die feedback kunnen geven aan de consument, zijn belangrijke hulpmiddelen voor gedragsveranderingen.

Consumenten met een slimme meter krijgen zes keer per jaar een overzicht toegestuurd met daarin een terugkoppeling van hun daadwerkelijk verbruik. Dit stelt hen in staat hun verbruik aan te passen. Slimme meters bieden daarnaast mogelijkheden voor de ontwikkeling van aanvullende diensten en producten zoals displays, die kunnen leiden tot meer energiebesparing. De slimme meter speelt bovendien een rol bij decentrale energieopwekking en vormt een bouwsteen in de ontwikkeling naar slimme netten.
De Tweede Kamer heeft op 9 november 2010 unaniem ingestemd met de wetsvoorstellen betreffende de invoering van de slimme meter in Nederland. Over de wetsvoorstellen wordt op 22 februari gestemd in de Eerste Kamer. De minister van EL&I, die verantwoordelijk is voor de inzet op dit dossier, heeft onder meer toegezegd het energiebesparingspotentieel van de slimme meter te zullen monitoren.

Prijsprikkel
De rijksoverheid heeft een prijsprikkel als instrument: de energiebelasting. Die werkt gestaffeld, is voor Europese begrippen hoog, maar leidt nog niet tot grote gedragseffecten. Daarom wil het kabinet onderzoeken hoe een niet-fiscale prijsprikkel zodanig kan worden ingezet dat deze een effectieve bijdrage levert aan energiebesparing in de gebouwde omgeving. Ik heb mijn collega van E&LI verzocht om de mogelijkheden te onderzoeken voor een niet-fiscale financiële prikkel, die consumenten kan stimuleren om hun gedrag aan te passen en zuiniger om te gaan met energie. Dit in overleg met mij en de minister van Financiën.

Gebruiksvriendelijk ontwerpen
Een ander belangrijk aspect van bewonersgedrag heeft te maken met de kwaliteit van het binnenklimaat. Nieuwe technieken om woningen energiezuiniger te maken, blinken niet altijd uit in gebruiksgemak. Bouwers en leveranciers zullen op zoek moeten naar nieuwe concepten en technieken waarbij de bewoner centraal staat en niet de techniek. De kwaliteit van het binnenmilieu is hierbij een belangrijke voorwaarde.

Energetische kwaliteit van het gebouw
Het aanpassen van het woon- en stookgedrag is nodig om de energielasten te verlagen, maar de energievraag kan ook op een meer duurzame manier worden verminderd, namelijk door de energetische kwaliteit van het gebouw te verbeteren.

Blok-voor-blok
Om in de bestaande bouw meer vaart te kunnen maken, zet het kabinet in op een grootschalige aanpak van de bestaande gebouwen, onder de noemer blok-voor-blok. Het is de bedoeling om met gebruikmaking van standaardpakketten, met een regierol op lokaal niveau en met inzet van geld uit de markt (bijvoorbeeld van institutionele beleggers) aan de slag te gaan. Ook het beïnvloeden van het gedrag van bewoners en gebruikers zal onderdeel uitmaken van deze aanpak.

Het voornemen is om de komende periode een pilot te starten met vijf projecten. In de pilotfase wordt de aanpak, die inmiddels in hoofdlijnen is ontwikkeld, uitgetest. De rijksoverheid zal deze pilot ondersteunen met een kleine financiële bijdrage voor de te maken proceskosten. De kennis en ervaring die in de pilotfase wordt verzameld, wordt verspreid ten behoeve van andere overheden en marktpartijen. De pilot is succesvol als is aangetoond dat de blok-voor-blok

aanpak bruikbaar is voor een landelijke uitrol. Er zal nader worden onderzocht of daarbij een rol voor de rijksoverheid nuttig of nodig is.

Rijksgebouwen
Het kabinet zal de voorbeeldrol van de Rijksoverheid krachtig voortzetten in zowel nieuw te bouwen als bestaande of te renoveren rijksgebouwen, daar waar de investeringen rendabel en doelmatig zijn. Dit alles binnen de beschikbare financiële mogelijkheden van de Rijksgebouwendienst (RGD).
Alle publiekstoegankelijke overheidsgebouwen groter dan 500 m^2 zijn vanaf 2013 voorzien van een zichtbaar energielabel. Vanaf 2015 geldt dat voor gebouwen die groter zijn dan 250 m^2.
Voor de nieuwbouw zal de RGD steeds een fase vooruit lopen op de aanscherping van de Energieprestatiecoëfficiënt met als doel om vanaf eind 2018 energieneutrale gebouwen te realiseren. Ten opzichte van de huidige bouwpraktijk is de gevraagde kwaliteitssprong echter groot. De RGD zal onderzoeken hoe de weg naar energie-neutraliteit in de rijkshuisvesting het beste gefaseerd kan worden. Met name het kostenvraagstuk vraagt om bijzondere aandacht.
De kennis en ervaring die met deze aanpak wordt opgedaan deelt de RGD met de markt. Daarnaast draagt de RGD bij aan de opschaling van energiebesparing in nieuwe en bestaande utiliteitsgebouwen door innovaties te stimuleren in techniek, proces en contractvormen.

Deze voorbeeldfunctie en rol geldt ook voor de andere overheden. De voorbeeldrol werkt zelfs heel sterk omdat de gebouwen van de lokale overheden publiek zijn. Daar kunnen burgers en bedrijven direct zien hoe energiebesparing in de praktijk werkt. Er zullen daarom ook afspraken worden gemaakt en aanvalsplannen worden opgesteld met de andere overheden over een ambitieuze invulling van hun lokale voorbeeldfunctie en om het bezit van gemeenten, provincies en water-schappen op minimaal energielabel C-niveau te brengen. Daarbij zal ook het gebruikersgedrag en het effectief inregelen van installaties een belangrijke rol spelen.

Convenanten
Het convenant Meer Met Minder, het Lenteakkoord en hzet Convenant Energiebesparing Sociale Huursector zullen, in overleg met de convenantpartners, tegen het licht worden gehouden van de veranderde doelstellingen en de veranderde economische omstandigheden. Het kabinet hecht er aan om vast te houden aan deze vorm van publiek-private samenwerking.

Wet- en regelgeving
Het kabinet wil de regeldruk voor burgers en bedrijven beperken en wil een betrouwbare partner zijn in het behalen van beleidsdoelstellingen. Het invoeren van nieuwe regels zal tijdens deze kabinetsperiode tot een minimum worden beperkt. Wel zullen, mede in het kader van Europese richtlijnen, enkele bestaande wetten en regels moeten worden aangescherpt. Een overzicht:

- Woningwaarderingsstelsel

Bij uw Kamer is een wetsvoorstel ingediend voor de aanpassing van het Woningwaarderingsstelsel (WWS) voor de huursector (32302). Deze aanpassing is bedoeld om investeringen in energiebesparende maatregelen in huurwoningen te stimuleren: energetische goede woningen krijgen een hogere maximale huurprijs dan energetische slechte woningen. Het wetsvoorstel zal op korte termijn plenair worden behandeld.

- Europese richtlijn energieprestatie van gebouwen

De Europese richtlijn energieprestatie van gebouwen (EPBD) is in 2010 op Europees niveau herzien. De herziene EPBD 2010 (2010/31/EU) raakt het volledige beleidsveld energiebesparing in de gebouwde omgeving. Het raakt zowel de bestaande bouw als de nieuwbouw, zowel de woningbouw als de utiliteitsbouw. Het betreft eisen aan en keuringen van installatiesystemen, uitbreiding van het energielabel gebouwen, het beschikken over energetische eisen en normen voor nieuwe gebouwen, en het invoeren van sancties om de naleving van de richtlijn te bevorderen.
Het uitgangspunt bij de implementatie van deze herziene richtlijn is een maximale energiebesparing in gebouwen versus een minimale stijging van de administratieve lasten voor burgers en bedrijven en van de uitvoeringskosten voor overheden. In overeenstemming met het Regeerakkoord zal deze richtlijn worden ingevoerd zonder nationale kop op de regelgeving.

Voor de bestaande bouw stelt de herziene EPBD een kostenoptimale eis aan de isolatie van de bouwschil bij renovaties. Dit betekent een aanscherping van de minimale isolatiewaarde in het Bouwbesluit voor renovatie in de bestaande bouw.

Daarnaast introduceert de herziene EPBD een rendementseis voor installatiesystemen in de bestaande bouw. Deze rendementseis wordt opgenomen in het Bouwbesluit en de berekening van het rendement vindt plaats via de toekomstige norm voor Energieprestatie van Gebouwen (EPG).

Als gevolg van de herziening van de EPBD vindt er tevens een aantal verplichte wijzigingen en aanvullingen plaats aan het energielabel gebouwen:
1) Het energielabel wordt uitgebreid met een link naar een website waar men meer informatie kan vinden over de terugverdientijden en benodigde investering voor de maatregelen zoals deze op het energielabel worden geadviseerd.
2) Bij gebouwen die al over een energielabel beschikken en die verkocht of verhuurd worden, moet de energielabelklasse in commerciële advertenties worden vermeld.
3) Het zichtbaar aanbrengen van het energielabel in publieke gebouwen geldt voor alle overheidsgebouwen waar publiek gebruik van maakt en die groter zijn dan 500m^2. Daarnaast geldt voor gebouwen die door veel publiek bezocht worden, zoals bijvoorbeeld winkelcentra en hotels, dat -indien het energielabel aanwezig is als gevolg van verkoop of verhuur- het energielabel zichtbaar afgebeeld moet worden.
4) Ook zorgt de herziene richtlijn ervoor dat bij complexen met zelfstandige wooneenheden met gezamenlijke ruimteverwarming één energielabel voor het gehele complex afgegeven kan worden. Dit geldt ook voor een complex met onzelfstandige wooneenheden, bijvoorbeeld een complex voor studenten. Dit complex kan vanaf 1 juli 2012 volstaan met één energielabel voor het gehele complex.

Een ander gevolg van de herziening van de EPBD is dat uiterlijk 1 juli 2012 in de nieuwbouw een energielabel bij oplevering wordt geïntroduceerd. Dit betekent dat voor elk nieuw gebouw na oplevering wordt vastgesteld wat het energielabel is. De bepaling van het energielabel gebeurt onder hetzelfde regime als het huidige energielabel voor bestaande gebouwen.

Het energielabel gebouwen dient als basis voor andere beleidsinstrumenten die energiebesparing in gebouwen stimuleren. Met de invoering van het vernieuwde energielabel per 1 januari 2010 is de tijd nu ook rijp om steviger in te zetten op

de handhaving ervan. Het voornemen is om in deze kabinetsperiode sancties in te voeren als het energielabel bij verhuur of verkoop van een gebouw ontbreekt. Voorstellen op dat punt zijn samengevat in een gescheiden brief die eerder aan de Tweede Kamer is verzonden (BO 196, nr. 124).

- Wet Milieubeheer

De Wet Milieubeheer verplicht bedrijven om gebouwgebonden energiebesparende maatregelen te nemen die binnen vijf jaar terug te verdienen zijn. Gemeenten blijken echter moeite te hebben met de handhaving van deze wet, waardoor veel energiebesparingswinst op de plank blijft liggen.

Uit een onderzoek van de VROM-Inspectie eind 2009 naar de naleving van energiebesparing bij bedrijven blijkt dat gemeenten het lastig vinden om bedrijven aan te spreken op energiebesparing, omdat de kennis vaak ontbreekt en prioriteiten elders liggen. De uitvoering van de handhaving is vaak niet goed geborgd en is persoons- en situatieafhankelijk. Ook blijkt dat gemeenten geen goed overzicht hebben van het energiebesparingspotentieel in hun bedrijvenbestand en dat men niet weet welke bedrijven nu wel of niet onder de Wet milieubeheer vallen. De uitvoering verschilt sterk van gemeente tot gemeente, waardoor vergelijkbare bedrijven in de ene gemeente wel geconfronteerd met eisen ten aanzien van energiebesparing en in de andere gemeente niet.

Een aantal belangrijke aanbevelingen van de VROM-Inspectie om gemeenten te ondersteunen bij het bevorderen van energiebesparing bij bedrijven zijn al opgepakt. In overleg met de Ministeries van I&M en BZK, de Vereniging Nederlandse Gemeenten en vertegenwoordigers van de betrokken branches zal worden bekeken welke andere verbeteracties mogelijk zijn. Hiertoe zal een gezamenlijk plan van aanpak worden opgesteld.

- EPC voor nieuwbouw

Op 1 januari 2011 is de EPC woningbouw aangescherpt van 0,8 naar 0,6. In 2009 zijn de EPC's voor utiliteitsgebouwen al aangescherpt met gemiddeld 20%. Het Europees beleid is erop gericht dat vanaf 2020 alle nieuwbouw energieneutraal moet zijn. Om dat doel te realiseren, zal in de periode tot 2020 de EPC stapsgewijs verder worden aangescherpt. Overleg met marktpartijen is nodig om te bezien welk tempo van de aanscherpingen haalbaar is. In het kader van haar voorbeeldfunctie zorgt de rijksoverheid ervoor dat overheidsgebouwen al vanaf 31 december 2018 energieneutraal zijn.

Uit onderzoek is gebleken dat de naleving en handhaving van de EPC voor de nieuwbouw te wensen overlaat. Voor de verbetering van de naleving wordt gezocht naar nieuwe vormen van zelfregulering door de markt, in lijn met het advies van de Commissie Dekker. In 2011 zal op basis, in overleg met de Lenteakkoordpartijen en gemeenten, worden onderzocht hoe het systeem van overleggen van een energielabel bij oplevering voldoende garantie kan bieden op goede naleving van de energie-eisen voor de nieuwbouw.

De energieprestatie van een gebouw wordt berekend met een norm. De inzet van het kabinet is om uiterlijk vanaf 1 juli 2012 één basisnorm te hebben voor de berekening van de energieprestatie van gebouwen (zowel woningen als niet-woningen, zowel nieuwbouw als bestaande bouw): de Energie Prestatie Gebouwen (EPG, NEN 7120). Inmiddels is in Europa een traject ingezet om te komen tot één Europese norm. Hiervoor heeft de CEN (de betreffende Europese normerings-instantie) opdracht gekregen. Het onderhouden van de lopende contacten met

zowel de CEN als met andere lidstaten is nodig om te waarborgen dat een Europese norm niet belemmerend is voor het Nederlandse beleid.

Financiële stimulansen
Het kabinet heeft besloten de inzet van subsidies tijdens deze kabinetsperiode af te bouwen. De uitdaging ligt nu bij marktpartijen om met creatieve oplossingen en nieuwe concepten de markt een stap verder te brengen.

Om deze marktontwikkeling een steuntje in de rug te geven, zal de lopende rijkspremieregeling Meer Met Minder nog een jaar worden voortgezet. Hiervoor wordt € 10 miljoen beschikbaar gesteld. Het voortzetten van deze lopende regeling is met name bedoeld om een overgangsperiode te creëren van een periode met veel rijkssteun, in de vorm van subsidieregelingen en belastingvoordelen, naar een periode waarin de markt zich zelf zonder financiële steun van de rijksoverheid verder zal moeten ontwikkelen. De ervaring heeft geleerd dat de rijkspremieregeling Meer Met Minder een goede stimulans voor woningeigenaren vormt om energiebesparende maatregelen te nemen.

De voortzetting van de rijkspremie regeling Meer met Minder en een eventuele financiële ondersteuning van blok-voor-blok vormen geen beleidsintensivering; hiervoor zal reeds gelabeld BZK-begrotingsgeld worden ingezet.

Naast de convenanten en de blok-voor-blok aanpak is er ruimte voor nieuwe initiatieven en concepten van andere overheden en marktpartijen. Het kabinet roept hen dan ook nadrukkelijk op om hiermee aan de slag te gaan. In de zomer zal hier samen met de Minister van EL&I in het kader van de *Green Deal* voor de gebouwde omgeving een nadere uitwerking aan worden gegeven.

Innovatie
Er is een trendbreuk nodig om op de lange termijn meer energiebesparing te realiseren. Innovaties zijn nodig om een dergelijke trendbreuk mogelijk te maken. Het innovatieprogramma Energiesprong stimuleert deze innovaties en streeft naar een halvering van het energiegebruik in de gebouwde omgeving in 2030 (ten opzichte van 1990).

De prioriteiten in dit programma zijn:
- Versnelde ontwikkeling en introductie in de bestaande bouw van opschaalbare energiebesparingpakketten met hoge energieprestaties.
- Versnelde ontwikkeling in de markt van energiebesparende concepten met een integrale benadering van ontwerp en uitvoering. Deze zijn noodzakelijk bij de realisatie van hogere ambities in de nieuwbouw en bestaande bouw (ketenintegratie).
- Betrekken van gebruikersaspecten en gebruiksvriendelijkheid bij het ontwerpen van energiezuinige gebouwen.

Projecten die concreet gericht zijn op versnelling en vernieuwing kunnen in aanmerking komen voor ondersteuning in het kader van de Innovatieagenda Gebouwde Omgeving (IAGO). Een deel van de het budget van de IAGO-I (€ 30 miljoen) en IAGO-II is reeds belegd. Voor het resterende deel worden in de periode tot en met 2014 voorstellen gedaan, gericht op zowel woningbouw als utiliteitsbouw als gebiedsontwikkeling.

Kennisoverdracht en monitoring
Kennisoverdracht vormt een belangrijk instrument in het beleid. Door het overdragen van kennis en ervaring worden overheden, marktpartijen en burgers

in staat gesteld snel een aanpak te ontwikkelen en energiebesparende maatregelen te nemen.
De taken van het Agentschap NL op dit vlak worden voortgezet, passend binnen de financiële mogelijkheden. Ook blijft er een rol weggelegd voor MilieuCentraal als onafhankelijk loket voor consumenten. Binnen het innovatieprogramma De Energiesprong staan kennisontwikkeling en kennisoverdracht eveneens centraal. Beide aspecten zijn cruciaal om de innovatieslag in de bouwsector te maken.
In de afgelopen kabinetsperiode zijn vanuit de convenanten energiebesparing gebouwde omgeving verschillende monitortrajecten ingezet, die komend jaar worden verwerkt in een monitormodel voor bestaande bouw en een meerjarige monitor voor de nieuwbouw. Het monitormodel bestaande bouw (Meer met Minder) dat in 2011 wordt geïmplementeerd, brengt de gerealiseerde energiebesparing aan de hand van getroffen maatregelen in de bestaande bouw in beeld. Deze monitor is een groeimodel en is in potentie opgezet als een monitor voor de gehele gebouwde omgeving. Hiermee vormt ze een belangrijk instrument voor rijk en markt in het streven naar een structurele markt voor energiebesparing. Een ander belangrijk instrument is de registratie van energielabels. Deze database kan op termijn uitgroeien tot de centrale monitor voor de energetische kwaliteit van de gebouwvoorraad in Nederland.

Bijlage 1: Overzicht Convenanten

Convenant Meer Met Minder
Het Meer Met Minder programma (2008) is een gezamenlijk initiatief van de Rijksoverheid (ministeries VROM,WWI en EZ), woningcorporaties (Aedes), bouwbedrijven (Bouwend Nederland), de installatiesector (UNETO-VNI) en de energiebedrijven (EnergieNed en VME). Voor de periode tot 2020 was de doelstelling van dit programma om 3,2 miljoen bestaande gebouwen 20 tot 30% energiezuiniger te maken. Een evaluatie van Schoon en Zuinig in het voorjaar van 2010 toonde aan dat er met de doelrealisatie weliswaar vooruitgang is geboekt maar dat van een trendbreuk geen sprake is.

Convenant Energiebesparing Sociale Huursector
Dit convenant (2008) is een afspraak tussen de Rijksoverheid (VROM,WWI), Aedes en de Woonbond. Het doel is borging van de inzet van de corporaties bij het realiseren van de energiebesparingdoelstellingen. Corporaties bezitten ca. 2,3 miljoen woningen en hebben inmiddels stappen gezet in het energiezuiniger maken van het woningbestand. Zo is inmiddels meer dan de helft van hun hele woningvoorraad van labels is voorzien en ligt er een goede basis voor een verdergaande aanpak. De wijziging van het Woningwaarderingstelsel, dat op dit moment voor ligt bij de Tweede Kamer maar nog niet is vastgesteld, koppelt de bepaling van de maximale huurwaarde aan de energieprestatie van de woning.

Lente-akkoord
Afspraak (2008) tussen de Rijksoverheid (VROM,WWI) en marktpartijen (Bouwend Nederland, NEPROM en NVB) om steeds energiezuiniger te gaan bouwen. De doelstelling van het Lente-akkoord is de verbetering van de energieprestatie van de nieuwbouw met 25% in 2011 en 50% in 2015 (ten opzichte van de bouweisen van 2007), met de intentie om de voorwaarden te scheppen voor een energieneutrale nieuwbouw in 2020. Het Rijk scherpt daartoe de wet-en regelgeving regelmatig aan. De brancheorganisaties voeren voor de bij hen aangesloten bedrijven een kennisoverdracht- en stimuleringsprogramma uit om het kennisniveau bij hun leden over de verbetering van de energieprestatie op peil te brengen.

Meerjarenafspraken 3 dienstensector
De Meerjarenafspraken Energie-Efficiëntie (MJA3) met verschillende sectoren uit de industrie, de voedings- en genotmiddelenindustrie en de dienstensector, is een convenant gericht op het bevorderen van de energie-efficiëntie bij middelgrote bedrijven. Deelnemers aan het convenant zijn de bedrijven, de Rijksoverheid en het Bevoegd Gezag Wet Milieubeheer. Voor bedrijven betekent deelname dat zij energiebesparingplannen maken, maatregelen nemen en dat zij jaarlijks de resultaten hiervan aanleveren voor de monitoring. Het doel van de MJA3 is 2% energiebesparing per jaar (optellend tot 30% energiebesparing in 2020 ten opzichte van 2005).

Bijlage 2: Financieel Instrumentarium

- Subsidieregeling voor het laten opstellen van een maatwerkadvies. Het maatwerkadvies geeft 'op maat' aan welke energiebesparende maatregelen in de woning kunnen worden getroffen, hoeveel deze kosten en wat ze opleveren. Voor de subsidieregeling was in 2009 en 2010 in totaal € 10 miljoen beschikbaar. De regeling is eind 2010 volledig uitgeput. *In totaal hebben ruim 50.000 woningeigenaren subsidie ontvangen voor het maatwerkadvies.*

- Rijkspremieregeling Meer Met Minder, als verlenging van de succesvolle regeling die door de uitvoeringsorganisatie Meer Met Minder – in opdracht van WWI – als pilot was opgezet. De Minister voor WWI heeft in juli 2010 € 15 miljoen beschikbaar gesteld voor het uitvoeren van de Rijkspremieregeling. Woningeigenaren die energiebesparende maatregelen doorvoeren en energielabelstappen maken, ontvangen een premie van € 300 of € 750. Op 18 juli 2010 is een eerste tranche van € 5 miljoen gepubliceerd, die in november 2010 volledig was belegd. *Bijna 7.000 huishoudens hebben via hun aannemer of installateur een reservering gedaan.*

- Subsidieregeling voor isolatieglas. Eigenaar- bewoners en verenigingen van eigenaren konden subsidie krijgen voor de aanschaf van isolatieglas voor woningen men bouwjaar vóór 1995. In totaal was € 50 miljoen beschikbaar voor de gehele looptijd van de regeling, inclusief uitvoeringskosten. Hiervan was € 30 miljoen beschikbaar voor de jaren 2009 en 2010 als aanvullende post voor de crisismaatregelen; het resterende bedrag van € 20 miljoen was beschikbaar vanuit het budget voor de 'Meer Met Minder'-aanpak. Begin december was het beschikbare budget volledig belegd. *Bijna 100.000 huishoudens hebben een waardebon voor subsidie op isolatieglas aangevraagd*.

- Het energiebesparingskrediet voor laagrentende leningen is ontwikkeld om de drempel van de initiële investering in energiebesparende maatregelen te slechten. Het Rijk staat garant voor leningen die banken verstrekken voor energiebesparende maatregelen, waardoor de rente van de leningen omlaag kan. In de periode 2009 tot en met 2011 wordt maximaal € 35 miljoen (inclusief uitvoeringskosten) ingezet voor de garantstelling. De vraag naar deze specifieke leningen blijft sterk achter, mede vanwege de economische crisis en de onaantrekkelijke voorwaarden waarmee deze (commerciële) producten door banken worden aangeboden. De verwachting is dat in 2010 tussen de 2.000 en 4.000 leningen zullen worden verstrekt. Medio 2011 wordt nader bezien hoeveel geld daadwerkelijk voor de garantstelling moet worden gereserveerd voor de periode na 2011. Bij eventueel vrijvallend budget zullen voorstellen worden gedaan voor andere energiebesparende maatregelen.

- Fiscale stimulering van verhuurders: de tijdelijke uitbreiding van de Energie-investeringsaftrek (EIA) voor woningcorporaties en (een deel van de) particuliere verhuurders die woningen ten minste twee labelstappen of tot energielabel B verbeteren. Betreft een maatregel uit het crisispakket. De tijdelijke uitbreiding EIA is per 1 december 2010 beëindigd. In het najaar heeft het vorige kabinet enkele stimuleringsmaatregelen rond de woningbouw aangekondigd. De kosten van deze fiscale maatregelen bedraagt € 195 miljoen en de dekking hiervan vindt plaats uit de onderuitputting van de tijdelijke uitbreiding EIA.

  N.B.: In de huursector zal de energiezuinigheid van een woning een grotere rol gaan spelen bij het vaststellen van de maximale huurprijs door aanpassing van het woningwaarderingsstelsel (wws). De maximale huurprijs van een woning wordt gekoppeld aan het energielabel van de woning. Deze aanpassing

moet het treffen van energiebesparende maatregelen door verhuurders stimuleren.

- Fiscale stimulering door verlaagd BTW-tarief voor isolerende maatregelen, als onderdeel van het crisispakket, concreet gericht op stimulering van de werkgelegenheid in de bouw- en installatiebranche.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Website: www.rijksoverheid.nl

Februari 2011